

Petrus Brouwer

Geboren: 08-10-1732

Overleden: 09-06-1802

Predikant te: 1754-1756: Oudkerk en Roodkerk
1756-1762: Barneveld
1762-1764: Zaltbommel
1764-1797: Dordrecht

- Geschriften:**
1. Kort ontwerp van de voornaamste waarheden der Hervormde Belijdenis
  2. Eerste beginselen ten dienste der kleine kinderen der Hervormde Belijdenis
  3. De XXVste Psalm in eene doorgaande verklaring, alsmede Psalm LXXXIV, Jesaia XXXII en Lucas V in Leerredenen geopend
  4. Gods weldadigheid aan Dordrecht
  5. Aanprijzing tot het heilig zingen, ter gelegenheid van de vergadering der Psalmberijming in de Hervormde Gemeente van Nederland op hoog gezag bepaald
  6. Leerrede over den 1sten brief van Paulus aan Timotheus
  7. Leerredenen over II Timotheus
  8. Leerredenen over het Heilig boek genaamd Esther
  9. Brief van E.D.P. (een Dordtsch Predikant) aan zijn zoon over het Biddagwerk bij Hervormde Belijders
  10. Verhandeling over de Voorreden van Hieronymus, voor de zeven algemeene Brieven van Jacobus, Petrus, Johannes en Judas, in Akademie der Geteerden, of Uitspanningen ter opheldering van de H. Schrift
  11. Over het opschrift en redekundig beleid van den Goddelijken Veldzang, Jes. V. 1-7
  12. Aanmerkingen over een deel van Simeons tofzang
  13. Verhandeling over Psalm III: 7-14

Levensbeschrijving

Petrus Brouwer was de zoon van ds. Brouerius Brouwer en Wilhelmina Boonen. Hij werd op 8 oktober 1732 geboren in de pastorie te Harlingen, waar Zijn vader toen predikant was. Vader Brouerius Brouwer was op 13 november 1701 te Leeuwarden geboren, en hij is na een aantal Friese gemeenten gediend te hebben, in 1734 naar Amsterdam vertrokken, waar hij in 1757 stierf. Na de gebruikelijke vooropleiding te hebben gevolgd, ging zoon Petrus naar het Atheneum te Amsterdam, en daarna naar de hogescholen van Utrecht en Leiden als student in de theologie. Dat wijst dus op een brede en grondige opleiding.

Hij was nog tamelijk jong toen hij de academische studie aanving, want de inschrijving te leiden vond plaats op 14 september 1750, toen hij nog geen 18 jaar was. In 1753 verdedigde hij daar een proefschrift over de vijf boeken van Mozes. In 1754 nam hij een beroep aan naar Oudkerk en Roodkerk. Dat Zijn dorpen in Noordoost Friesland, zo ongeveer tussen Leeuwarden en Dokkum. Kennelijk trok Zijn Friese geboortestreek hem aan. Beter gezegd: de weg des Heeren leidde hem daarheen. In 1756 leidde de weg naar Barneveld, en in 1762 naar Zaltbommel. In 1761 trouwde hij te Amsterdam met Anna Geertruida van Limburg, bij wie hij vier kinderen kreeg, twee zoons en twee dochters. Een van de zoons, Petrus Marius Brouwer, is ook predikant geworden, en heeft gestaan te Nederhemert in de Bommelerwaard en te Groote Lindt bij Zwijndrecht.

In 1764 werd Petrus Brouwer beroepen in Dordrecht, destijds een grote en bloeiende gemeente, met acht predikantsplaatsen. Het werd destijds door de dominees een eer geacht om te mogen dienen in de grote stadsgemeenten. Een heel verschil met nu, nu de slinkende stadsgemeenten bijna geen predikanten kunnen krijgen. En dat terwijl in die situatie eigenlijk zoveel extra pastorale zorg nodig is. Elke predikant en elke kandidaat zal zijn beslissingen persoonlijk moeten nemen voor Gods aangezicht, als er een beroep op hem wordt uitgebracht. Maar eigen gemak en genoegen mogen daar zeker niet de eerste plaats in hebben, integendeel. Waar kan ik het nuttigst zijn voor Gods Koninkrijk? Dat moet de vraag zijn, want daar gaat het om. En daar moet men licht in zien te krijgen.

In Dordrecht is Petrus Brouwer 33 jaar werkzaam geweest, van 1764 tot 1797. Wie enigermate bekend is met de geschiedenis van ons vaderland, zal bij het lezen van deze jaartallen beseffen dat Brouwer in een moeilijke tijd te Dordrecht heeft gearbeid. Het waren de jaren van felle partijtwisten tussen Oranjeklanten en patriotten, het was ook de tijd van de Verlichting en van steeds meer verval in de kerk. In 1795 was er de Bataafse Omwenteling, later het Koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon, en nog later werd ons land een deel van het Franse keizerrijk. Zulke omstandigheden en de algemene verarming van het volk zullen zeker een stempel hebben gezet op de arbeid van Brouwer. In 1797 moest hij wegens lichaamszwakte zijn emeritaat aanvragen. Hij heeft als emeritus predikant nog geleefd te Dordrecht tot 9 juni 1802, toen hij aldaar overleed.

Van hem is bekend dat hij in de Dordtse gemeente zeer bemind en geacht was vanwege zijn ambtsuitoefening. Een beschrijver van zijn leven meldt ons dat Brouwer altijd preekte "voor grote scharen". En men kwam om de inhoud van zijn preken, die bovendien in een schone, duidelijke vorm tot de gemeente gericht werden. De inhoud is uit de aard der zaak het voornaamste, en niet iedereen heeft in gelijke mate de gaven van helderheid en welsprekendheid. Daarin is elke predikant aangenaam in hetgeen hij heeft, naar het woord van de apostel. Maar het is daarom wel van belang dat er aan de vorm van de prediking biddend aandacht wordt besteed. De predikers moeten trachten al prekend in geloof het hart van de gemeenteleden te raken, en dan kan men niet duidelijk genoeg zijn. Toen ds. Hendrik de Cock, de voorman van de Afscheiding van 1834, pas tot bekering was gekomen, zei zijn godvrezende vrouw, Frouwe Venema, het tegen hem: "Hendrik, je moet veel duidelijker preken, je hebt er geen idee van hoe onbevattelijk de mensen zijn!"

Toen Brouwer vijf jaar te Dordrecht was, kreeg hij een beroep als predikant en hoogleraar te Utrecht, maar hij bedankte daarvoor. Reeds eerder, in 1763, had hij het aanbod als professor naar Harderwijk te komen afgewezen. Men waar-

deerde dat te Dordrecht zeer. Hij was daar zeer op zijn plaats, en hij heeft daar met vrucht mogen arbeiden in de wijngaard des Heeren. Toch was men hem te Harderwijk niet uit het oog verloren: hij kreeg daar in 1771 een eredoctoraat in de godgeleerdheid. Op 21 januari van datzelfde jaar aanvaardde hij te Dordrecht zijn ambt als professor in de theologie aan de Illustere School, met een Latijnse rede over de Verdeling van de Hoofdzaken van de Christelijke Leer. Hij is ook nog curator geweest van de Latijnse School te Dordrecht, maar bij de machtswisseling in 1795 werd hij als curator ontslagen. Stond hij wellicht bekend als een Oranjeklant?

Ds. Brouwer, later dus prof. Brouwer, was een man van veel kundigheden op allerlei gebied, op een manier zoals dat nu nauwelijks meer mogelijk is. Zoals zoveel van zijn tijdgenoten en velen van onze oudvaders was hij ook een schrijvend predikant. Hij heeft boekjes geschreven over *De voornaamste waarheden van de hervormde belijdenis* (geloofsleer) en ook een catechisatieboekje: *Eerste beginselen der hervormde belijdenis ten dienste der kinderen*. Verder verklaringen van Psalm 25, Psalm 84, Jesaja 32 en Lukas 5, in de vorm van gebundelde leerredenen, geschriften over 1 en 2 Timótheüs, het boek Esther, *Het biddag werk*, een verhandeling over de voorrede van de kerkvader Hieronymus over de zeven algemene brieven van Jakobus, Petrus, Johannes en Judas. Voorts nog over Jesaja 5 en Psalm 3. Verder nog een geschrift over *Het heilig kerkgezang*. In 1770 verscheen van hem een gelegenheidsgeschrift, *Gods weldadigheid aan Dordrecht*. Verder zorgde hij ervoor dat het bekende werk van ds. Johannes Martinus *Geestelijke hartsterking tegen de geestelijke strijd van de gelovigen in hun zwakheid* opnieuw werd uitgegeven. Dat Zijn vijftien preken van ds. Martinus, gehouden ter gelegenheid van de viering van het Heilig Avondmaal.

Bronnen

1. Naamlijst der predikanten, sedert de Hervorming tot nu toe, in de Hervormde Gemeenten van Friesland, ds. T.A. Romeijn.
2. Biografisch Woordenboek der Nederland, A.J. van der Aa, deel 2.
3. Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek (NNBW), P.C. Molhuysen en P.J. Blok, deel 4.
4. Het blijvende Woord, deel 3, Gereformeerde Bijbelstichting, Leerdam.
5. Biografisch Lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse Protestantisme, deel 6.
6. Biographisch Woordenboek van Nederlandsche Godgeleerden, B. Glasius, deel 1.
7. Schatkamer van de Gereformeerde Theologie in Nederland, ds. J. van der Haar.